

tained one cremation burial covered with stones. A small iron belt buckle, part of a bronze rivet, and small fragments of iron and bronze artefacts were found in it. A disturbed pit, 1.9x1.2 m in area and 60 cm deep, was found at the primary ground surface in the central part of the barrow. Judging from the construction it is possible to think that this is a disturbed inhumation burial. Only three stones were found on the bottom of the undisturbed part of the pit but no bones or finds were discovered. A bronze coil ring, a rivet, and part of a thin ornament were found in the disturbed part of the barrow. These artefacts evidently ended up there from the disturbed burial. The excavated barrow should be ascribed to the East Lithuanian barrow culture and judging from the construction and grave goods, it is possible to date it to the 5th–6th centuries.

Gintautas Vėlius

Atmainų (Darsūniškio) pilkapynas

Atmainų (Darsūniškio) pilkapynas (Kaišiadorių r.) (A305P) yra 1,45 km į ŠR nuo Liutikos dešiniojo kranto, 850 m į PV nuo Darsūniškio–Kruonio kelio tilto per Lapainių ir 550 m ta pačia kryptimi nuo Lapainios kairiojo kranto, 750 m į PR nuo Palapainio dešiniojo kranto, Kaišiadorių miškų urėdijos Kruonio girininkijos Naginukų miške, abipus kvartalinės linijos prosdynos.

Pilkapyne yra apie 200 iki 1,6 m aukščio pilkapių, kurių sampilai – nuo 5 iki 13 m skersmens. Didžiąją dalį sampilų juosia grioviai. 1957 m. LII (vadovas O. Kuncienė) ištyrė tris pilkapius, iš kurių viename rastas degintinis žmogaus ir nesudeginto žirgo kapas, o kituose

kapų nebuvo (žr. O. Navickaitė, Darsūniškio, Jiezno raj. pilkapių tyrinėjimų dienoraštis (1957 m. liepos 10–14 d.), 1957, *LIIR*, f. 1, b. 64). Pagal formą ir laidoseną pilkapiai būdingi IX–XII a.

2002–2006 m. pilkapyne ištirta vienuolika pilkapių, stipriai apardytų kvartalinės linijos arimo (vadovas R. Kraujalis – žr. *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 68–69; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 89–90; *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 78–79; *ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 91–92; vadovas G. Vėlius – žr. *ATL 2006 metais*, V., 2007, p. 137–139). Atmainų (Darsūniškio) pilkapyno teritoriją kerta kvartalinė linija, kuri šiuo metu naudojama ir kaip miško keliukas. Ši linija žalojo 2007 m. ištirtą pilkapį.

Pilkapis 12 buvo pilkapyno PR pakraštyje, jo sampilas buvo apardytas kvartalinės linijos. Sampilas buvo padengtas miško velėna, nuo jo teko pašalinti krūmokšnius, bemaž 40 cm storio pušį, kelias egles. Pilkapio R ketvirtis jau buvo nuardytas jį kertančios kvartalinės linijos. Suplokštėjęs sampilas buvo iki 6 m skersmens, iki 0,8 m aukščio nuo jį supančių griovių dugno. Jį juosė trys iki 1 m pločio (žemės paviršiuje), 20 cm gylio grioviai.

Tyrinėjimams išmatuota 8x8 m (64 m²) dydžio perkasa, orientuota Š–P kryptimi. Ties kvadratais 3,5–4 palikta 50 cm skersmens kontrolinė juosta, kertanti sampilą V–R kryptimi.

Nukasus velėną bei miškožemį, sampilas kastas horizontaliais kelių centimetrų storio sluoksniais. Pilkapio V pusėje, apie 2 m nuo jo centro, ties sampilo ir griovio riba aptiktas stipriai korodavęs pjautuvas. Panašu, kad jis buvo nebe pirminėje padėtyje. Bendras pjautuvo ilgis nuo smaigalio iki įtvaros galo – 180 mm. Išlikusi įtvaros dalis – apie 5 cm ilgio, stačiakampio 15x4 mm skersinio pjūvio, link galo siaurėjanti. Pjautuvo geležtė – iki 3,8 cm pločio,

trikampio skersinio pjūvio, nežymiai užriestu link įtvaros galu. Kapų ar pavienių kaulų pilkapyje nerasta, taigi minėtą radinį galima traktuoti kaip simbolinį žirgo kapą.

Nukasus sampilą 50 cm gylyje nuo aukščiausios jo dalies atidengtas pilkapijo supylimo laikų žemės paviršius – iki 20 cm storio kiek pilkesnės spalvos smėlio sluoksnis. Jokių perkasimų šiame sluoksnyje neužfiksuota. Nukasus pilkapijo pagrindo sluoksnį bei nuvalius miškožemį sampilo aplinkoje, išryškėjo trijų pilkapių supusių griovių kontūrai (1 pav.). Griovius skyrė 1,1 m (P pusėje), 1,8 m (ŠV pusėje) ir 1,25 m (PR pusėje) pločio tarpai – „praėjimai“. V griovys užapvalintais galais buvo iki 5 m ilgio, 1,5 m pločio, iki 60 cm gylio. ŠR griovys buvo iki 5,5 m ilgio, 1,4 m pločio, iki 60 cm gylio, užapvalintais galais. PR griovys negilus, iki 45 cm gylio, buvo iki 3 m ilgio ir 1,25 m pločio, užapvalintais galais. Visų griovių sienelės nuožulnios. Jų užpildas – tamsiai pilkas smėlis.

1 pav. Atmainų (Darsūniškio) pilkapyjas, pilkapis 12 iš ŠR pusės. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 1. Atmainai (Darsūniškis) barrow cemetery, barrow 12 from the NE.

Tirto ploto PR kampe, už PR griovio aptiktos dvi 30 ir 40 cm skersmens apskritos duobės, užpildytos pilkšvu juodžemiu. Duobių dugnai apvaliniai, 0,25 ir 0,15 m gylio. Viena duobė panaši į stulpavietę, kita labai negili, tad jos paskirtis neaiški.

Pilkapijo konstrukcija (nerasta akmenų vainikų, o tik sampilą supantys grioviai) ir aptiktas pjautuvus tyrinėtą paminklą leidžia datuoti IX–XII a.

Tyrinėjimų metu metalo ieškikliu išžvalgytos dar aštuonių pilkapių (T. Šidiškio plane – 27, 56, 57, 58, 93, 127, 129, 130) dalys, ardomos miško kvartalinės linijos bei kelio (iš viso 136 m²). Žvalgytose teritorijose 5–10 cm gylyje aptikti du archeologiniai radiniai – balnakilpės (?) fragmentas bei kalavijo rankenos viršutinis skersinis. Abu dirbiniai rasti ant ke-

lio, į ŠR nuo pilkapių 129 menamo griovio. Laivelio formos kalavijo rankenos skersinis – 9 cm ilgio, 3,7 cm pločio, 1,6 cm storio, užapvalintais šonais. Dirbinių skersai kerta dvi 1,2 cm skersmens apskritos kiaurymės – čia buvusių kniedžių, laikusių buoželę, vietos. Ant šoninės plokštumos matyti įstriži įrėžimai (matyt, inkrustacijos liekanos). Išliko 5,1 cm ilgio stačiakampio 4x22 mm skersinio pjūvio kalavijo rankenos dalis. Dirbinys stipriai korodavęs. Išliko tik nedidelis balnakilpės (?) apatinės dalies – pamainos bei lankelio fragmentas. Dirbinys – 1,8–3,1 cm pločio ir 6 mm storio.

Taigi iš viso 2007 m. archeologiškai ištirta bei išžvalgyta 200 m² pilkapyno teritorijos.

Baigus tyrinėjimus imtasi priemonių, apsaugosiančių minėtus aštuonis žvalgytus ardomus pilkapius nuo tolesnių žalojimų. Ties pilkapių bei juos žalojančių keliukų riba įrengtos medinių stulpų atitvaros. Duobės stulpams gręžtos grąžtu iki 60 cm gylio. Duobių turinys patikrintas metalo ieškikliu. Visų gręžtų duobių užpildas – gelsvas smėlis. Archeologinių radinių jame nebuvo.

Atmainai (Darsūniškis) barrow cemetery

In 2007 barrow 12 was excavated at the Atmainai (Darsūniškis) barrow cemetery

(Kaišiadorys district). It had been disturbed in the ploughing a forest section line. A total area of 64 m² was excavated. The barrow's mound had been flattened and had a diameter of 6 m and a height of 80 cm. It was bounded by three ditches with gaps of 1 m (on the S), 1.8 m (on the NW), and 1.25 m (on the SE) between them. The W ditch was up to 5 m long, 1.5 m wide, and 60 cm deep, the NE ditch was 5.5 m long, 1.4 m wide, and 0.6 m deep, and the SE ditch was 3 m long, 1.25 m wide, and up to 45 cm deep. The fill in all the ditches was dark grey sand. A badly rusted sickle was discovered about 2 m W of the barrow's centre, at the border of the mound and ditch. It did not appear to be in its original position. No burials or individual bones were found in the barrow and so it is possible, on the basis of the aforementioned find, to consider it a symbolic horse burial. Both the barrow's construction and the finds discovered in it allow the excavated barrow to be dated to the 9th–12th centuries.

Parts of another eight barrows, that were destroyed in ploughing forest section line, and the road, a total of 136 m², were also surveyed using a metal detector. Two archaeological finds: a stirrup (?) fragment and the upper guard from a sword hilt were discovered in the surveyed areas at a depth of 5–10 cm.